

Weergave van het gesprek met de heer Gerard Riemen, directeur van de Pensioenfederatie, met de Werkgroep Ouderenbeleid PvdA Drenthe, op 2 februari 2016 te Wijster.

N.B.

Het onderstaande is de weergave en interpretatie van het gesprek door de werkgroep. De heer Riemen is niet letterlijk geciteerd en heeft deze weergave niet vooraf gezien.

Naast Gerard Riemen zijn aanwezig:

Jacob Bruintjes, voorzitter van het gewest Drenthe van de PvdA en voorzitter van deze bijeenkomst. Verder de leden van de werkgroep Jan Zweens, Menno Hilverts, Henk Jeurink, Albert Huizing, Luuc Christensen, Janny van der Heijden, Ike Huisman en Ria Besselink.

Voorts zijn op verzoek van de werkgroep, vanuit hun deskundigheid, aangeschoven: John Hofmeijer, Gezenes Evenhuis en Jan Hulsegge.

Rechts de heer Gerard Riemen, links Jacob Bruintjes, voorzitter PvdA Drenthe

1. Inleiding.

De heer Riemen stelt zich eerst kort voor. Hij heeft lang gewerkt op het Ministerie van Sociale Zaken en heeft zich daar met de pensioenen bezig gehouden. In 2008 heeft hij de overstap gemaakt naar de Pensioenfederatie.

De Pensioenfederatie is een vereniging waar vrijwel alle pensioenfondsen in Nederland zijn aangesloten. Het bestuur bestaat uit 12 leden, allen afkomstig uit de aangesloten pensioenfondsen. Taken zijn: belangenbehartiging in Den Haag en ook in Brussel, het coördineren van de harmonisatie en uniformering tussen pensioenfondsen en de communicatie over pensioenen. Als voorbeeld werd genoemd de uniformering van de pensioenoverzichten. De heer Riemen treedt daarbij vaak als woordvoerder op namens de pensioenfondsen.

De pensioenfondsen doen in aanvulling op de controle door De Nederlandse Bank veel aan zelfregulering om de kwaliteit te verbeteren. Er is een Code Pensioenfondsen ontwikkeld. Een Monitoringcommissie ziet er op toe dat de Code wordt nageleefd.¹

Op initiatief van de Pensioenfederatie worden de uitvoeringskosten van de pensioenfondsen steeds transparanter gemaakt.

¹ Klik voor nadere informatie [hier](#)

De Pensioenfederatie heeft per brief gereageerd op de tv-documentaire 'Zwarte zwanen', gemaakt door Cees Grimbergen, in juli 2015 uitgezonden door Omroep Max. De Heer Riemen vindt het niet terecht dat deze reactie als defensief wordt betiteld: 'Je mag je toch verweren tegen aanvallen van Grimbergen?'

De Pensioenfederatie is weliswaar in een discussieprogramma na uitzending van de documentaire in de gelegenheid gesteld te reageren op deze uitzending maar alleen vanuit de vooraf vaststaande stelling dat de pensioenfondsen corrupt zijn en dat van daar uit de vraag moest worden beantwoord: "wat gaat u (Pensioenfederatie) daaraan doen".

V.l.n.r.: de heer Riemen, Ria Besselink, Ike Huisman en Janny van der Heijden

2. De pensioenfondsen.

De pensioenfondsen hebben in totaal ruim 1200 miljard² euro in beheer. De pensioenfondsen zijn gehouden er goed mee om te gaan en het geld goed te beleggen om aangegane verplichtingen te kunnen betalen. Dat bedrag van ruim 1200 miljard euro is veel te groot om dat allemaal in Nederland te kunnen beleggen. Er is zeker geen afkeer om te investeren in Nederland; het betreft een rendementskwestie. Bovendien hebben de banken het primaat voor het uitzetten van leningen.

De pensioenfondsen zijn grote, financiële spelers en moeten daarom wel enorme bedragen in één transactie wegzetten. De mogelijkheden daarvoor in Nederland zijn beperkt. Projecten met een financieel beperkte omvang zetten te weinig zoden aan de dijk. Daarom moet ook wel worden belegd over de hele wereld, in allerlei vormen.

Daarbij wordt gebruik gemaakt van beleggingsmaatschappijen waaronder ook hedgefondsen (beleggingsfonds dat open staat voor een beperkt aantal investeerders) en private equity fondsen (deze participeren financieel buiten de aandelenbeurs om in bedrijven). In Londen en New York zit deskundigheid die nodig is om wereldwijd te kunnen beleggen. In Nederland is de specifieke kennis, die voor omvangrijke transacties nodig is, niet beschikbaar.

Zijn de pensioenfondsen in het beleggingsprofiel overwegend sociaal of overwegend financieel? Zij zijn sociaal en financieel verantwoord bezig, was het antwoord.

De pensioenfondsen zijn zich meer bewust geworden dat ze hun geld sociaal- en maatschappelijk verantwoord moeten beleggen. Het beleggen gebeurt trapsgewijs via een aantal beleggingsmaatschappijen. De pensioenfondsen kunnen niet met elke organisatie of bedrijf, waarin het geld uiteindelijk belegd wordt, onderhandelen. Dat zou de uitvoeringskosten enorm verhogen. De pensioenfondsen proberen met die beleggingsmaatschappijen te regelen dat het geld verantwoord belegd wordt en houdt daar ook zo veel mogelijk toezicht op, het 'look through' principe. (Het ingelegde geld wordt zoveel mogelijk gevolgd; waar komt het geld uiteindelijk terecht en voldoet die plek aan de doelstelling van het fonds).

3. Reactie op de uitzending "Zwarte Zwanen".

Voorafgaand aan de bankencrisis zijn er zaken flink misgegaan onder andere bij Lehman Brothers en Goldman Sachs. Deze crisis liet ook Europa niet ongemoeid, Goed nieuws is dat de 'cheques en balances' hebben gewerkt, want er is werk van gemaakt om zaken recht te trekken en overheden hebben met wettelijke maatregelen fors ingegrepen..

In 'Zwarte zwanen' kwam iemand uitgebreid aan het woord, die het Nederlandse pensioenstelsel niet kent. Dat had betrekking op de transparantie, de kwestie van geheimhouding.

² Volgens directeur Knot van De Nederlandse Bank in Buitenhof op 24 januari 2016.

In de Verenigde Staten is de rechtsgang anders dan in Europa. In de VS wordt 95% van de geschillen geschikt. Onderdeel van een schikking is wederzijdse geheimhouding in het openbaar. Maar dat gaat niet zonder verantwoording. De Nederlandse Bank kijkt mee en heeft er weet van. De toezichthouders (deelnemersraad) van het betreffende pensioenfonds zijn geïnformeerd. Bij twee pensioenfondsen is het vertrouwen uitgesproken in de uitkomst van de schikkingen. Er is dus een structuur ingebouwd van intern/extern toezicht/controle.

V.l.n.r.: Jan Hulsegge en Gezienes Evenhuis

Menno Hilverts en Jan Zweens

Gezienes Evenhuis: "Het gaat niet alleen over regels, maar ook over cultuur (lees het boek van Joris Luyendijk met de titel "Dit kan niet waar zijn")"

De heer Riemen is het daar mee eens.

Het maakt qua resultaat niet zoveel uit, hoe hoog de beloning is; het gaat de pensioenfondsen om de uiteindelijke kosten en rendement.

Zij kunnen zich niet meer veroorloven het geld alleen op de bank te zetten of te beleggen in klimleningen en staatsobligaties. Met die vormen van beleggen kan geen 300 miljard (vermogen ABP) worden belegd. En kan dan ook onvoldoende rendement worden gehaald om de uitkeringen, waar de deelnemers aanspraak op hebben, te kunnen betalen.

De fondsen kunnen daarom niet meer om het wereldwijde financiële systeem met hoge beloningen en het toekennen van een fee (vergoeding die een bank ontvangt voor een verleende dienst) heen. Zij móeten daar wel in meegaan maar wel maatregelen treffen om het risico te beperken. Dan gaat het om:

- Controles opzetten;
- Toezicht organiseren;
- Circulatie met partijen waarmee zaken worden gedaan; kortom
- Laten zien dat alles is gedaan om verkeerde zaken te voorkomen.

De meeste pensioenfondsen hebben kleine eigen werkorganisaties en dragen het werk over aan uitvoeringsorganisaties. Bijv. het APG (Algemene Pensioen Groep NV) werkt voor het ABP, het pensioenfonds voor de overheden, het onderwijs, de energie- en nutsbedrijven en Achmea werkt voor het pensioenfonds voor de meubelsector.

Er zijn heel weinig professionals die de overstap naar het financiële centrum maken.

Jacob Bruintjes vat de discussie tot dat moment samen:

- Wie bewaakt dat het deugt. Pensioenfondsen hebben zelf allerlei regels ingesteld en het wettelijk geregeld toezicht is uitgebreid.
- Willen de pensioenfondsen voldoende rendement halen, dan moeten zij risico's nemen;
- Pensioenfondsen moeten transparant zijn maar kunnen, zeker daar waar het om schikkingen gaat, niet alles openbaar maken.

4. Enkele aspecten van het pensioenstelsel.

Pensioenfondsen moeten belangen afwegen. Een toezichthouder die zich intensief bemoeit met die belangenafweging, geeft spanning tussen bestuur en toezichthouder,.

In Nederland heerst een andere cultuur ten aanzien van risico's. Wij, in Europa, zijn daarin veel voorzichtiger dan in bijv. de Verenigde Staten.

Nederland heeft, in algemene zin gesproken, de laagste armoede onder de ouderen in de wereld. Dat komt door de combinatie AOW en pensioen.

Ook qua vermogen zijn ouderen het meest vermogend, dat vaak bestaat uit steen, maar binnen die welvarende groep bestaan er grote verschillen. De basis van die verschillen komt voort uit het arbeidsverleden: de inkomensongelijkheid en de mate waarin voldoende apart gezet is voor later.

Pensioen is heel lang gezien als verzekering waarin de uitkering aangevuld met indexatie geborgd is. Dat verzekeringsgevoel is de laatste jaren een stuk minder geworden.

Wanneer je werkt en pensioenpremie afdraagt, bouw je 'aanspraken' op. Er zit geen geld maar 'aanspraken' in pensioenfondsen. De premiegelden worden belegd, waaraan vervolgens geen zekerheid voor de pensioengerechtigden ontleend kunnen worden.

Het opmerkelijke is dat de fondsen meer geld in kas krijgen maar toch armer worden door de stijgende verplichtingen.

Er komt op dit moment meer premie binnen dan er uitgaat aan pensioenuitkeringen. Bij het ABP is het verschil 7 miljard per jaar.

Factoren die de dekkingsgraad beïnvloeden zijn: het rendement op de beleggingen, de inkomsten uit rente en de levensverwachting. De dekkingsgraad is de verhouding tussen de bezittingen (vermogen) en de aangegane (toekomstige) verplichtingen.

Het langer leven van de pensioengerechtigden dan waar tot voor kort vanuit is gegaan veroorzaakt dat de pensioenverplichtingen groter worden; de dekkingsgraad wordt daardoor lager.³

De indexering (= verhoging gelijk aan de inflatie) is geen vast onderdeel van het pensioen. Het besluit tot indexering moet van jaar tot jaar genomen worden en kan alleen worden toegekend bij voldoende dekkingsgraad.

Is het nu eerlijk om van de huidige rekenrente uit te gaan?

De ECB heeft een lage rente vastgesteld en DNB blijft aan de veilige kant met de rekenrente; dat werkt door in de rente waar de pensioenfondsen rekening mee moeten houden. Die lage rente is slecht voor de hoogte van het pensioen.

John Hofmeyer

Albert Huizing

John Hofmeyer: "Pensioenfondsen zijn nog steeds afhankelijk van banken om beleggingstransacties uit te voeren. De grote verliezen van pensioenfondsen de afgelopen periode heeft erin geresulteerd dat de controle, risk assessment en transparantie eisen voor pensioenfondsen is versterkt. Helaas is het stelsel inclusief de perverse prikkels bij (zaken)banken nagenoeg hetzelfde als voor de crisis. Veel

³ Directeur Knot van De Nederlandse Bank in Buitenhof van 24 januari 2016:

"Van elke euro uitgekeerd pensioen is 25% afkomstig van premie, 25% afkomstig van risicovrij beleggen en 50% afkomstig van risicovol beleggen.

banken zijn nog 'to big to fail' en financiële producten enorm complex. Dit maakt dat transactie met banken nog steeds aan risico's verbonden zijn. Om dit te illustreren wordt de investering van PFZW in Spaanse mkb-leningen genoemd, het betreft hier de verkoop van een verzekering voor een deel van de leningen."

De heer Riemen geeft aan dergelijke nieuwe transacties een mooie zeer innovatieve wijze van investeren is.

John Hofmeyer: "Aan het einde van de dag worden transacties uitgevoerd door banken, een fantastische compliance afdeling bij een pensioenfonds mitigeert naar onze mening de aanwezige risico's onvoldoende. De theorie leert ons al jaren dat banken en pensioenfondsen ieder zijn eigenbelang heeft, en die liggen niet op 1 lijn. Hier de complexiteit van financiële producten bij optellend is het maar de vraag of pensioenfondsen weten wat ze kopen."

Pensioenfondsen zouden zich in kunnen dekken tegen renteverlagingen door derivaten te kopen. Maar als de rente weer stijgt, moeten pensioenfondsen die op een vastgestelde tijd afrekenen en dat kan heel veel geld kosten. Daar staat tegenover dat wanneer de rente stijgt, de dekkingsgraad wordt verhoogd.

We hebben het pensioenstelsel met z'n allen heel ingewikkeld gemaakt. Het is nu een verdelingsvraagstuk geworden maar gaat nog steeds uit van solidariteit, inclusief nabestaandenpensioen en invaliditeitspensioen, met als tegenpool eigen verantwoordelijkheid met een eigen voorziening.

De term en het streven naar 'solidariteit' is tegenwoordig niet zo populair meer als vroeger; de pensioenfondsen spreken liever van 'risicodeling'.

Het effect van individualisering van het pensioenstelsel zou zijn, dat het voor een deel van de mensen gunstig en voor een ander deel ongunstig zal zijn.

Als totale samenleving zullen we echter slechter af zijn. Het blijkt dat – algemeen gesteld – de burgers zelf onvoldoende verantwoordelijkheid nemen voor en onvoldoende kennis hebben over hun oudedagsvoorziening en dat het beter is dat het pensioenstelsel in die leemte voorziet.

Belangrijk is, dat de AOW als basisinkomen voor senioren in stand blijft, want de meeste mensen hebben maar een klein pensioen.

'Europa' vormt voor ons pensioenstelsel geen bedreiging. In tegendeel: we hebben juist een streng Europa nodig om ons stelsel veilig te stellen.

We zijn in Nederland bezig met een zoektocht naar een nieuw stelsel, dat beter is toegesneden op de huidige en toekomstige situatie.

5. Verdeeldheid binnen Kamerfractie.

De heer Riemen heeft gemerkt dat binnen de Kamerfractie van de PvdA zich 2 hoofdstromingen voor doen: een stroming naar meer individualisering en een stroming, die vasthoudt aan een collectief pensioen.

